

Zdravlje u Međimurskoj županiji

Osobe s invaliditetom - način života/suživota u lokalnoj zajednici

Jasenska Šalamon

Republika Hrvatska provodi aktivnu politiku ljudskih prava, koja proizlazi iz usvajanja ključnih međunarodnih zakona. Poseban naglasak stavljen je na zaštitu ranjivih društvenih skupina, kao što su osobe s invaliditetom te djeca s teškoćama u razvoju. Na dosadašnju provedbu i rezultate Nacionalne strategije jedinstvene politike za osobe s invaliditetom od 2003. - 2006. godine te na postojeće zakonodavstvo, Vlada RH donosi novi dokument - Nacionalnu strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. i 2015. godine, a s ciljem napretka te daljnjeg napretka i snaženja zaštite prava osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju. Prema tome, politika prema osobama s invaliditetom zasniiva se na suvremenim međunarodnim standardima. Oni uključuju i temeljna načela ljudskih prava kao što su načelo nediskriminacije i načelo međuzavisnosti i nedjeljivosti ljudskih prava, a što čini nužnim ostvarivanje pristupačnosti svih građanskih i političkih, kao i socijalnih, kulturnih i gospodarskih prava osobama s invaliditetom.

Međunarodni pravni instrumenti koje je Republika Hrvatska ratificirala čine dio unutarnjega pravnog poretka. Republika Hrvatska ima široku osnovu za usklađivanje svojeg zakonodavstva u području zaštite prava osoba s invaliditetom, kao i za njegov razvoj. Republika Hrvatska je pokazala pripadnost krugu demokratskih zemalja koje uvažavaju načela demokracije, pravne države i vladavine prava te poštivanja ljudskih prava.

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom UN-a rezultat je kontinuiranog i učinkovitog djelovanja osoba s invaliditetom u svojim sredinama, ali i njihove aktivnosti na globalnoj razini, posebice u svrhu prepoznavanja i izjednačavanja potreba ove vrlo široko zastupljene društvene skupine. Svrha Konvencije o pravima osoba s invaliditetom sadržana je u njezinom I. članku koji ju definira kao "unapređivanje, zaštitu i osiguranje punog i ravnopravnog uživanja ljudskih prava i temeljnih sloboda osoba s invaliditetom i unapređivanje njihovog urođenog dostojanstva". Tematska područja Konvencije ogledaju se u općim načelima kao što su: nediskriminacija, sudjelovanje i uključivanje u društvo, poštivanje razlika, jednake mogućnosti, pristupačnost, jednakost između muškaraca i žena te poštivanje djece s teškoćama u razvoju.

Republika Hrvatska je, među prvih dvadeset država, pristupila i njenom potpisivanju 30. ožujka 2007. Sadašnji zakonski okvir i potpora koji Konvencija uživa među osobama s invaliditetom predstavljaju dodatni poticaj i obvezu hrvatske Vlade da Konvenciju učini dijelom zakonodavstva i svakidašnjom praksom, ali i potrebu da ona zaživi u svijesti pojedinca kao opće dobro.

Ustav Republike Hrvatske predstavlja temeljni pravni okvir za uređivanje odnosa na svim područjima koja se tiču ljudskih prava, kao i suzbijanja diskriminacije. Poticaj za daljnji napredak na području zaštite osoba s invaliditetom, a i u cilju ostvarivanja posebne zaštite, razrađuju se ustavne odrednice Programa Vlade Republike Hrvatske u mandatnom razdoblju 2003. - 2007. Program je socijalno usmjeren i počiva na načelima socijalne pravde i održive skrbi za sve te na potrebi poštivanja dostojanstva i ravnopravnosti, kao i ostvarivanja jednakih mogućnosti svih građana. Njime se snaži položaj pojedinca u cilju ostvarenja njegova uspješnog osobnog razvoja i položaja u društvu. 1997. godine osnovano je Povjerenstvo Vlade RH za osobe s invaliditetom kao savjetodavno i stručno tijelo Vlade sa zadaćom upućivanja prijedloga, mišljenja i stručnih obrazloženja u području stanja, zaštite i rehabilitacije osoba s invaliditetom i njihovih obitelji te provođenja aktivnosti usmjerenih na njihovu dobrobit. Hrvatski je sabor 01. travnja 2005. godine donio Deklaraciju o pravima osoba s invaliditetom na temelju najviših ustavnih načela Republike Hrvatske potvrđujući pravo svih građana da ravnopravno sudjeluju u svim segmentima društva i nesmetano raspolažu svojim zakonskim pravima.

Cilj Nacionalne strategije je učiniti hrvatsko društvo što osjetljivijim i prilagođenijim za nužne promjene u korist izjednačavanja mogućnosti osoba s invaliditetom, odnosno stvoriti uvjete za njihovo aktivno uključivanje i ravnopravno sudjelovanje u društvu, poštivanje urođenog dostojanstva i uvažavanje posebnih interesa te sprječavanje bilo kakvog vida diskriminacije i snaženje svih oblika društvene solidarnosti.

U ZAJEDNICI:

Obitelj je najviša društvena vrijednost. Svaka, tijekom svojeg postojanja doživljava niz promjena, no one su specifične kod obitelji osoba s invaliditetom. Jedna od najvećih promjena za obitelj je suočavanje s djetetom dijagnozom i dijagnozom odraslog člana obitelji. Podizanje djeteta s teškoćama u razvoju zahtijeva dodatne napore obitelji. Zbog specifičnih potreba djeteta s teškoćama u razvoju, a i potreba druge djece u obitelji, roditeljima je nužna pomoć i podrška stručnjaka i poseban doprinos svakog člana obitelji. Kako bi se u potpunosti zadovoljile potrebe obitelji osoba s invaliditetom (usklađivanje obiteljskih i profesionalnih obaveza te organizirane aktivnosti djece u njihovo slobodno vrijeme), naglašena je potreba za jačanjem razvoja izvaninstitucionalnih oblika skrbi, posebno u manjim gradovima i seoskim sredinama. U Hrvatskoj sve jače djeluje socijalni model pristupa osobama s invaliditetom, čime je učinjen velik pomak od medicinskog modela, te je preuzeta obveza stvaranja uvjeta koji će osobama s invaliditetom omogućiti ostvarivanje prava na izbor i kvalitetu vlastita života, što je ujedno i preduvjet njihovom neovisnom životu. Odnosno, osigurava se okruženje pristupačnih građevina, javnih površina, prijevoza, usluga komunikacija i dr. Uz to su usko vezane edukacije, aktivnosti i kampanje koje razvijaju svijest sudionika lokalne zajednice. Kada pričamo o zapošljavanju, osim fizičkih prepreka, najveći problem čine predrasude o osobama s invaliditetom i njihovim mogućnostima i radnoj sposobnosti.

Socijalna skrb usmjerena je prema zbrinjavanju i uključivanju u društvo socijalno najugroženijih građana pa je nesporna njezina uloga u borbi protiv siromaštva i socijalne uključenosti.

Domovi socijalne skrbi pružaju usluge stanovanja, dnevnog boravka, prehrane, odijevanja, održavanja osobne higijene, njege i brige o zdravlju, odgoja i obrazovanja, osposobljavanja, radnih aktivnosti, psihosocijalne rehabilitacije, organiziranja slobodnog vremena i dr.

Udruga za pomoć osobama s mentalnom retardacijom Međimurske županije već dugi niz godina provodi određene programe i projekte kojima pokušava riješiti problem smještaja i zapošljavanja odraslih osoba s mentalnom retardacijom. Velik dio tih osoba smješten je u ustanove, čak i izvan naše županije, dok je određeni dio u vlastitim ili hraniteljskim obiteljima. Programom Stanovanja uz podršku, koji je započeo 1. srpnja 2006. godine, pokušava se riješiti taj problem. Program je započeo 1. srpnja 2006. godine. Provodi se u suradnji s Ministarstvom zdravstva i socijalne skrbi, partnerskim i suradničkim odnosom s jedinicama lokalne uprave i samouprave te Centrom za socijalnu skrb Međimurske županije, čijom suradnjom i potporom smo vrlo zadovoljni. Možemo se pohvaliti osnivanjem 6 stambenih zajednica i ukupno 24 stanara uključenih u program. Ovom prilikom moramo naglasiti da je jedna od stambenih zajednica smještena u prostor koji nam je Grad Čakovec ustupio na korištenje. Radi se o stanu na lokaciji A.G. Matoša 9, Čakovec. Opći cilj je povećati kvalitetu življenja odraslih osoba s mentalnom retardacijom stvarajući uvjete za normalan život u lokalnoj zajednici. U ovom programu sudjeluje pedesetak korisnika: roditelji, srodnici, skrbnici, hranitelji, sugrađani i odrasle osobe s mentalnom retardacijom. Direktni korisnici su 24 odrasle osobe s mentalnom retardacijom, na stupnju lake mentalne retardacije s utjecajnim teškoćama, umjerene i teže mentalne retardacije s područja Međimurske županije uključene u programe prevencije institucionalizacije. Indirektni korisnici su vlastite ili hraniteljske obitelji odraslih osoba s mentalnom retardacijom, prvenstveno ostarjele, bolesne, nepotpune ili socijalno ugrožene obitelji. Korisnici ovog programa su osobe za koje je neadekvatna skrb u vlastitoj ili hraniteljskoj obitelji, potreba za smještajem u nekom od oblika socijalne skrbi, odabir odrasle osobe s mentalnom retardacijom, njezinog roditelja, skrbnika ili hranitelja, dob roditelja i osobe s mentalnom retardacijom (punoljetnost). Kroz uspješno provođenje deinstitucionalizacije i preveniranje institucionalizacije osoba s mentalnom retardacijom, u programe i projekte Udruge uključeni su i pripadnici romske nacionalne manjine s određenim stupnjem intelektualnih teškoća, deficita u odgoju i manjka socijalizacijsko-edukacijskih tretmana, u dobi od 23 i 30 godina. Projekti i programi su konkretizacija Nacionalnih strategija za osobe s invaliditetom i Međunarodne konvencije o pravima osoba s invaliditetom, doprinos prevenciji institucionalizacije i stvaranju uvjeta za deinstitucionalizaciju osoba s invaliditetom i zaštiti njihovih osnovnih ljudskih prava stvaranjem službi podrške i uvjeta za život u lokalnoj zajednici. Od pasivnih članova društva, osobe s invaliditetom postaju aktivni članovi društva, sudjeluju u svakodnevnom kreiranju svog života i života lokalne zajednice. Projekt potiče senzibilizaciju lokalne zajednice za potrebe osoba s invaliditetom, čime osobe s invaliditetom postaju ravnopravni članovi društva, a ne potisnuti, segregirani, diskriminirani i marginalizirani građani drugog reda.

Živeći u stambenim zajednicama, prilagođavajući se jedni drugima, provodeći zajedno slobodno i organizirano slobodno vrijeme, kroz radionice i uključivanje u rad i život šire društvene zajednice, osobe s mentalnom retardacijom sudjelujući u programu olakšavaju život sebi, svojim obiteljima i društvenoj zajednici koja ih prihvaća kao dio cjeline. Zahvaljujući ovom i sličnim programima Udruge smanjuju se zahtjevi za institucionalizacijom osoba s mentalnom retardacijom, makar je to još prisutno u velikoj mjeri. Naši direktni korisnici, tj. osobe s mentalnom retardacijom svakodnevno izražavaju želju i potrebu za radom i uključenosti u svakodnevne aktivnosti. Ne žele izolaciju i naginju ka osamostaljenju i normalizaciji života, naročito kroz grupu za samozastupanje koja već nekoliko godina djeluje u našoj Udruzi. U njoj uče prepoznati svoja prava i načine njihove realizacije. Roditelji izražavaju želju da se nađe način kojim bi se omogućila adekvatna skrb za njihovog člana s mentalnom retardacijom, pogotovo nakon završetka programa odgoja i obrazovanja, što je najčešće nakon 21. godine života.

Grad Čakovec i Županija, unatrag nekoliko godina, pismima podrške podržavaju naše inicijative i dugogodišnju programsku orijentaciju.

Stanari imaju vrlo dobro organiziran dan i slobodno vrijeme. S veseljem odlaze na radionice Dnevnog centra u prijedopodnevnom satima, a u poslijepodnevnom posjećuju sljedeće radionice: izrada plastičnih kvačica za vješalice, plivanje na Gradskim bazenima Čakovec, sportsko-rekreacijska radionica, jahanje, grupa za samozastupanje, zdravstveno-rehabilitacijsko-rekreativne i socijalizacijske aktivnosti, briga oko ekogrunta (priprema zemljišta za sadnju, održavanje voćnjaka, cvijetnjaka, travnjaka) te proizvodnja ekohrane u Celinama, općina Podturen. Za korisnike je osiguran topli obrok u Dnevnom centru, prijevoz u Dnevni centar za korisnike izvan Čakovca (prijevoz kombijem, javni prijevoz) te savjetodavno-stručna pomoć jednom tjedno po dva sata vlastitim ili hraniteljskim obiteljima. Mnogi od njih pronašli su i dodatne hobije: posuđuju knjige iz knjižnice koje, doslovno, "progutaju" u nekoliko dana, uče engleski jezik. Neki od stanara imaju drugačije obaveze: svako jutro ustaju puno ranije nego ostali stanari. Razlog tome je što moraju obaviti jutarnju higijenu i doručak kako bi na vrijeme stigli na posao. Među stanicarima vladaju sloga i mir. Oni podupiru jedan drugog, međusobno si pomažu i zajednički se vesele i rješavaju probleme.

Gore spomenuti Dnevni centar započeo je s radom 01. srpnja 2008. godine. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi raspisalo je, u sklopu Programa za inovacije i učenje, natječaj za Darovnicu, financiranu od strane Svjetske banke, a naša Udruga prijavila se na taj natječaj projektom "Pravo na život u lokalnoj zajednici" te su joj zatražena sredstva i odobrena. Projekt se provodi u partnerstvu s lokalnom upravom i samoupravom, Centrom za socijalnu skrb Međimurske županije i tvrtkom VEPLAST d.o.o. Prelog. Projekt je završio 30. lipnja 2009. godine, a tada je prestalo i financiranje po projektu Darovnice. Međutim, rad Dnevnog centra se kontinuirano odvija zbog potreba svih korisnika te se financiranje rješava kroz donacije, vlastito učešće korisnika te kratkotrajnih projekata. Projektom se, kroz Dnevni centar, pruža izvaninstitucionalna skrb za odrasle osobe s mentalnom retardacijom u smislu socijalizacije, rehabilitacije, radno-proizvodnih aktivnosti, osposobljavanja za rad u otvorenoj privredi, odnosno za samostalan život i rad uz podršku. Obitelji korisnika su zadovoljnije i dobile su očekivanu podršku u brizi za svog člana s mentalnom retardacijom. Projektima koje Udruga provodi želi se poboljšati kvaliteta življenja odraslih osoba s mentalnom retardacijom, prevenirati institucionalizacija i provesti deinstitucionalizacija, osposobiti odrasle osobe za samostalniji život uz podršku, osposobiti osobe s lakšim stupnjem teškoća za zapošljavanje u zaštićenim uvjetima ili u otvorenim oblicima zapošljavanja, pomoći obiteljima i hraniteljima u skrbi za njihovog člana te senzibilizirati lokalnu zajednicu za potrebe osoba s invaliditetom.

Očekujemo planirano sistemsko financiranje od strane nadležnog Ministarstva i daljnju sveobuhvatnu podršku lokalne zajednice.

U pružanju usluga koje se ostvaruju putem institucijskih i izvaninstitucijskih oblika skrbi u domovima za različite kategorije korisnika, centrima za pomoć i njegu u kući, udomiteljskim obiteljima i organiziranom stanovanju, posljednjih godina oblici skrbi izvaninstitucijske naravi dobivaju sve značajniju ulogu, iako uvijek nije moguće govoriti o potpunom obuhvatu svih osoba s invaliditetom koje imaju ovakve potrebe. Potrebno je dodatno razvijati mrežu mobilnih stručnih službi podrške u lokalnoj sredini, a koje bi trebale svakoj osobi pružiti podršku u onoj mjeri koja će joj osigurati ostanak i uspješno aktivno sudjelovanje u lokalnoj zajednici, bolju kvalitetu života, ali i pravo na vlastito određenje i izbor.

Jasenska Šalamon
Kordinator stambenih zajednica

Izvori:

- Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. - 2015. godine

